

Canwch i'r Arglwydd gân newydd

Yma mae Aled Davies yn agor trafodaeth ar ddyfodol canu cynulleidfaol, ac yn rhannu am fenter newydd Adlais gan ddau o Gristnogion ifanc Cymru

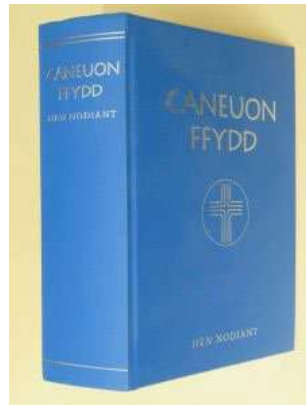
Canu cân newydd: dyna yw anogaeth a gwahoddiad y Salmydd i ni ym mhob cyfnod. Pwysleisia yn ei salmau yr angen am y 'gân newydd' sy'n bendithio enw Duw, a'r angen i ni gyhoeddi ei iachawdwriaeth a sôn am ei ogoniant rhyfeddol. Â ymlaen gan ein hannog i floeddio mewn gorfoledd, i guro dwylo, i orymdeithio ac i ganu'n mawl â'r delyn, â thrwmpedau ac â sain utgorn. Ceir yma ddarlun byrlymus o weld y môr yn rhuo mewn undod, y dyfroedd yn curo dwylo, a'r mynyddoedd yn canu'n llawen. Mae'n ddarlun cyffrous o holl bobl Dduw yn moli mewn gorfoledd.

A ninnau mewn cyfnod o bandemig, aeth y gân yn ddistaw dros dro. Ni chaniateir canu torfol yn gyhoeddus, gan ohirio pob Cymanfa Ganu, rhag i hynny ledur haint. Ond mae'n debyg fod y gân wedi colli ei bwrlwm a'i newydd-deb mewn sawl capel ers talwm wrth i gynulleidfaoedd edwino, heb neb i chwarae'r organ na chwaith i arwain y gân. Bu llusgo canu mewn sawl capel, a'r gân yn teimlo'n llesg a blinedig ar adegau.

A oes angen bellach i ni ystyried o'r newydd batrwm mawl a chanu fel rhan o'n haddoliad? Dros gyfnod y pandemig bu modd recordio llawer o emynau a'u rhoi ar y we, a bu gwrando ar emynau traddodiadol a chyfoes yn fendith mewn sawl oedfa hefyd. Mae rhai wedi gweld colli cael canu, tra mae eraill yn diolch nad oes raid sefyll gan syllu ar eiriau emyn bedair gwaith yn ystod oedfa. Sut felly mae sicrhau bod y 'gân newydd' yn parhau i gyhoeddi mawl i enw'r Duw goruchaf ymhlith ein cynulleidfaoedd dros Gymru?

Erbyn hyn, mae 20 mlynedd wedi mynd heibio ers cyhoeddi'r llyfr emynau cydenwadol *Caneuon Ffydd*. Yn y casgliad hwn ceir 873 o emynau

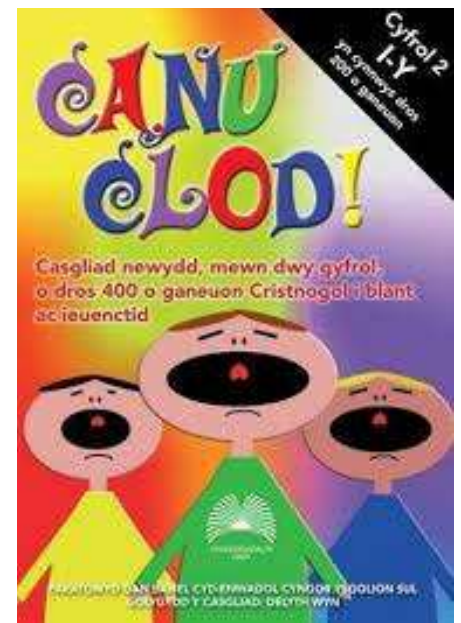
Cymraeg sy'n cynnwys y traddodiadol a'r cyfoes, emynau gwreiddiol Cymraeg a chyfieithiadau. Bu cyhoeddi'r casgliad hwn yn ffrwyth cydweithio rhwng pum enwad i greu un casgliad cynhwysfawr, a chafodd y gyfrol groeso gwresog a'i mabwysiadu gan y rhan fwyaf o gynulleidfaoedd Cymraeg yr enwadau. Cyhoeddwyd fersiynau hen nodiant a sol-ffa, gan i lawer gael eu dysgu yn y tonic sol-ffa gan ddefnyddio modiwlwleor Curwen, ond bellach prinhaus mae'r defnydd o'r cyfrwng yma.

Ond tybed hyd yn oed a welir cyhoeddi llyfr emynau eto yn y dyfodol? I'r rhan fwyaf o eglwysi bychain, mae'r casgliad a geir yn *Caneuon Ffydd* yn fwy na digon, gyda llawer o'r emynau cyfoes a diweddar yn dal yn anghyfarwydd. Efallai fod tuedd i gynulleidfaoedd orddibynnu o bosib ar y cyfarwydd oedd yn gyffredin cynt, yn hytrach na mynd ati i ddysgu emynau a thonau newydd. Ar y llaw arall, mae'r eglwysi mwy blaengar ac arbrofol wedi hen anghofio am y llyfr emynau, a bellach yn taflunio geiriau ar sgrin, sy'n rhoi rhyddid newydd i ddewis a dethol emynau o hwnt ac yma.

Ers cyhoeddi *Caneuon Ffydd* yn 2001, gwelwyd ambell ddatblygiad pellach. Braf yw medru cofnodi bod yna bobl

o hyd wrthi'n creu ac yn cyfansoddi, boed yn cyfieithu'r caneuon Cristnogol diweddaraf neu'n mynd ati i greu gweithiau newydd. Cyhoeddwyd y casgliad mwyaf erioed o emynau ar gyfer plant ac ieuencid yn 2015 yn y gyfrol *Canu Clod!*, dan olygyddiaeth Delyth Wyn, sy'n cynnwys dros 450 o emynau a chaneuon Cristnogol sy'n addas ar gyfer addoliad cyhoeddus. Bu'n braf gweld cantorion, beirdd ac awduron yn cyfrannu emynau gwreiddiol newydd i'r casgliad hwnnw. Ond, ar y cyfan, cafodd y gyfrol fwy o groeso mewn ysgolion na gan ysgolion Sul, lle gwelir llawer llai o ganu erbyn hyn, a chymanfaoedd canu plant yn prysur ddiflannu.

Datblygiad arall fu sefydlu gwefan bwrpasol ar gyfer casglu ynghyd emynau Cymraeg, sef www.gobaith.cymru, gan sicrhau bod y fersiynau swyddogol ac awdurdodedig yno. Mae hyn yn hynod bwysig mewn perthynas â chyfieithiadau,

[\(parhad ar y dudalen nesaf\)](#)

Canwch i'r Arglwydd gân newydd (parhad o dudalen 1)

o gofio nad oes hawl i gyfieithu unrhyw emyn a'i ddefnyddio'n gyhoeddus heb ganiatâd yr awdur a'r cwmni cyhoeddi gwreiddiol. Yr elusen Gobaith i Gymru ddechreuodd y gwaith hwn a'i weinyddu gan Gwenda Jenkins, ond erbyn hyn mae'n rhan o fagad gofalon Cyngor yr Ysgolion Sul gyda Delyth Wyn yn gofalu am y wefan. Yn ddiweddar hefyd aed ati ar y wefan honno i greu cyfeirlyfr cynhwysfawr o emynau sydd ar gael yn Gymraeg a Saesneg fel ei gilydd, a da nodi bod y rhestr honno yn cynnwys dros 800 o emynau, sy'n hwyluso addoli dwyieithog.

Bu nifer o unigolion yn flaengar yn cyfieithu emynau cyfoes dros y cyfnod hwn, yn eu plith Arfon Jones, a aeth ati i greu dau gasgliad sylweddol o dan y teitl *Grym Mawl* (ac *Iddo Ef* cyn hynny, oedd yn un o'r casgliadau cyntaf o gyfieithiadau cyfoes). Yn ogystal, bu nifer wrthi'n cyfieithu'n lleol, yn bennaf ar gyfer defnydd eu cynulleidfaoedd, gan gynnwys Casi Jones, Rhiannon Lloyd, Dafydd Job, Arwel Ellis Jones, Aled Myrddin, Linda Lockley ac eraill. Bu Cass Meurig yn cyfansoddi ac yn addasu emynau efo naws werinol iddynt a bu Andy Hughes yn cyfansoddi lluo o emynau newydd a gwreiddiol i blant, gan gynnwys un wreiddiol newydd bob wythnos i gyd-fynd â stori Feiblaidd ers dechrau'r pandemig. Un arall a fu'n creu caneuon newydd i blant yw Simon Parry, gan ryddhau traciau cefndir bywiog iawn fel rhan o becyn Cariad Mawr Duw. Gellir cael mwy o wybodaeth am y mentrau hyn o [wefan Cristnogaeth Cymru](#)

Yn ystod mis Ebrill eleni cyhoeddwyd menter newydd gan ddau Gristion ifanc, sef Meilyr Geraint Rees a Cadi Gwyn. Mae Meilyr yn aelod yng nghapel y Bedyddwyr Coedpenmaen ym Mhontypridd, tra mae Cadi yn addoli yn eglwys Caersalem, Caernarfon. Fel rhan o ŵyl Llanw eleni lansiwyd Adlais, sef ymdrech i gyhoeddi a rhyddhau caneuon Cristnogol Cymraeg gwreiddiol. Mae'r ddau eisoes wedi cyhoeddi sawl cân wreiddiol fel unigolion, ond yn gobeithio cydweithio, ac annog eraill, er sicrhau ffrwd newydd o emynau Cymraeg cyfoes a pherthnasol.

Datblygiad newydd a chyffrous felly oedd clywed am sefydlu Adlais. Meddai Meilyr a Cadi,

“Ein gobaith a'n dyhead wrth sefydlu Adlais yw gweld caneuon newydd o addoliad yn codi allan o Gymru a gweld capeli a Christnogion ar draws ein gwlad yn canu caneuon newydd i addoli ein Duw. Un peth da sydd wedi dod allan o'r flwyddyn ddiwethaf yw bod nifer o ganeuon addoli gwreiddiol Cymraeg wedi gallu cael eu rhyddhau. Ein bwriad dros yr wythnosau nesaf yw rhannu nifer o'r rhain ar ein tudalen Facebook ac ar ein sianel ar YouTube. Plis, teimlwch yn rhydd i'w defnyddio yn eich oedfaon ar-lein, ac os ydych yn arwain addoliad mae croeso i chi gysylltu â ni i gael y cordiau a'r cyfeiliant.”

Un gân newydd a rannwyd ganddynt yn Llanw oedd 'Dwyt ti byth yn newid'. Mewn byd sydd yn newid mor gyflym, mae'n gymaint o gysur fod gennym ni Dduw sydd byth yn newid!

Dwi'n haeddu dim
Ond ti'n dewis fy mendithio;

Yn y storm, Dduw, rwyt ti'n parhau i weithio;
Does dim byd fedri di ddim ei ddefnyddio
Er lles y rhai sydd yn dy garu di
Er lles y rhai sydd yn dy garu di
Dwyt ti byth yn newid.

Ti'n cadw pob addewid,
Mae'th air ac mae dy ysbryd
Yn gweithio ynom ni;
Diolch am dy gariad,
Dy ras a dy faddeuant;
I ti y mae'r gogoniant,
Ein Duw a'n harglwydd ni.

Frenin Nef,
Rwyt wedi bod ers y dechreuad;
Sofran wyt,
Creawdwr byd, y sêr a'r lleuad;
Does dim awr, does dim munud, does dim eiliad
Pan fyddi di yn ein hanghofio ni
Pan fyddi di yn ein hanghofio ni.

Am dragwyddoldeb byddi di'n teyrnasu –
Anhgoel yw dy gariad di;
Am dragwyddoldeb byddwn ni yn canu
Mor sanctaidd yw ein harglwydd ni.

Dymunwn yn dda i Meilyr a Cadi ar eu menter, ac edrychwn ymlaen am gael canu cân newydd i Dduw yn ein heglwys ledled Cymru.

Adlais
[YouTube](#)
[Facebook](#)

Cydymdeimlad

Trist oedd clywed am farwolaeth y Parchedig John Roberts, Abergwaun, yn Ysbyty Llwynhelyg fore Gwener, 16 Ebrill 2021, yn 95 oed. Bu'n brifathro yn Ysgol Brynconin, Llandysilio, cyn cyflwyno'i hun i'r weinidogaeth yn 1977. Gwasanaethodd yn Ruhamah, Penybont a Harmoni, Pencaer. Diolchwn am ei gyfraniad gwerthfawr i waith y Deyrnas ac estynnwn ein cydymdeimlad dwysaf â'r meibion, Martin a Huw, a'r teulu oll.